

Rolnummer 1983
Arrest nr. 147/2001 van 20 november 2001

A R R E S T

In zake : de prejudiciële vraag over artikel 4, § 1, van de wet van 1 juli 1956 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen, vóór de opheffing ervan bij de wet van 21 november 1989, gesteld door het Hof van Beroep te Antwerpen.

Het Arbitragehof,

samengesteld uit de voorzitters A. Arts en M. Melchior, de rechters L. François, P. Martens, E. De Groot en J.-P. Snappe, en, overeenkomstig artikel 60*bis* van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, emeritus voorzitter H. Boel, bijgestaan door de griffier P.-Y. Dutilleux, onder voorzitterschap van emeritus voorzitter H. Boel,

wijst na beraad het volgende arrest :

*

* *

I. Onderwerp van de prejudiciële vraag

Bij arrest van 14 juni 2000 in zake de Onderlinge Maatschappij der Openbare Besturen (OMOB) en anderen tegen de Landsbond der Christelijke Mutualiteiten en anderen, waarvan de expeditie ter griffie van het Arbitragehof is ingekomen op 21 juni 2000, heeft het Hof van Beroep te Antwerpen de volgende prejudiciële vraag gesteld :

« Schond artikel 4, § 1, van de wet van 4 juli 1956 [lees: 1 juli 1956] betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorvoertuigen, vóór de opheffing ervan bij artikel 32, § 1, van de wet van 21 november 1989 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen, de artikelen 10 en 11 van de Grondwet (vroegere artikelen 6 en *6bis*) in zoverre het mogelijk maakte de verzekeringnemer van het voordeel van de verzekeringsvergoeding uit te sluiten, zonder, in geen enkel geval, toe te staan het vermoeden van heimelijke verstandhouding waarop het is gegrond, te weerleggen ? »

II. De feiten en de rechtspleging in het bodemgeschied

Op 23 december 1989 bestuurt P. Beets de wagen van zijn verloofde, K. Segers, en verliest daarbij de controle over het stuur, waardoor K. Segers, die in de wagen zit, gewond geraakt. K. Segers wendt zich tot haar verzekeringsmaatschappij, de n.v. Axa Royale Belge, voor de vergoeding van de schade die zij heeft opgelopen. De laatstgenoemde weigert de schade te vergoeden op grond van artikel 7.1 van het type-verzekeringscontract burgerlijke aansprakelijkheid motorrijtuigen, dat bepaalt dat de verzekeringnemer van vergoeding wordt uitgesloten indien hij schade lijdt als foutloze inzittende van het eigen voertuig.

P. Beets heeft zelf geen verzekering voor burgerlijke aansprakelijkheid afgesloten maar is toch verzekerd via twee verzekeringsovereenkomsten die zijn vader, J. Beets, heeft afgesloten, enerzijds, bij de Onderlinge Maatschappij der Openbare Besturen (hierna OMOB), waarbij de burgerlijke aansprakelijkheid wordt verzekerd van zijn inwonend kind indien dit toevallig een aan een derde toebehorend motorrijtuig zou besturen en, anderzijds, bij de maatschappij A.G. 1824, waarbij elke persoon wordt verzekerd die gewoonlijk met de verzekeringnemer in gezinsverband leeft en die geen enkele bezoldigde bezigheid uitoefent.

De Rechtbank van eerste aanleg te Hasselt oordeelt dat OMOB gehouden is de door P. Beets aan K. Segers veroorzaakte schade te vergoeden, vermits de n.v. Axa Royale Belge zich met reden kon beroepen op de voormelde uitsluitingsgrond van artikel 7.1 van de polis.

OMOB stelt hoger beroep in bij het Hof van Beroep te Antwerpen en beroept zich, onder verwijzing naar de arresten nrs. 26/95 en 80/98, op de ongrondwettigheid van artikel 4, § 1, van de wet van 1 juli 1956 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen, dat de uitsluitingsgrond vermeld onder artikel 7.2 van de polis mogelijk maakte en dat vervangen is door artikel 4, § 1, van de wet van 21 november 1989, in werking getreden op 6 mei 1991. De tegenpartijen in het geding betogen dat de voormelde arresten gevallen onderzochten die niet steunden op artikel 7.1 maar op artikel 7.2 van de polis en die de uitsluiting van de echtgenoot van de bestuurder of van de verzekeringnemer betroffen, zodat die arresten niet van toepassing zouden zijn, temeer daar K. Segers de mogelijkheid had om zich te verzekeren tegen de schade als foutloze inzittende in haar eigen voertuig.

De verwijzende rechter overweegt dat de voormelde arresten van het Hof betrekking hebben op artikel 4, § 1, van de wet van 1 juli 1956 en de wet van 21 november 1989 in het algemeen, zonder enig onderscheid tussen de hypothese bedoeld in artikel 7.1 en die welke is bedoeld in artikel 7.2 van de polis, dat het aan het Arbitragehof staat uitspraak te doen over de draagwijdte van de geciteerde arresten, en dat de uitzonderingen bedoeld in artikel 26, § 2, van de bijzondere wet op het Arbitragehof niet van toepassing zijn.

III. *De rechtspleging voor het Hof*

Bij beschikking van 21 juni 2000 heeft de voorzitter in functie de rechters van de zetel aangewezen overeenkomstig de artikelen 58 en 59 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof.

De rechters-verslaggevers hebben geoordeeld dat er geen aanleiding was om artikel 71 of 72 van de organieke wet toe te passen.

Van de verwijzingsbeslissing is kennisgegeven overeenkomstig artikel 77 van de organieke wet bij op 2 augustus 2000 ter post aangetekende brieven.

Het bij artikel 74 van de organieke wet voorgeschreven bericht is bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 8 augustus 2000.

Bij beschikking van 24 augustus 2000 heeft de voorzitter in functie, op verzoek van de n.v. Axa Royale Belge (voorheen n.v. Axa Belgium) van 23 augustus 2000, de termijn voor het indienen van een memorie verlengd met dertig dagen.

Van die beschikking is kennisgegeven aan de n.v. Axa Royal Belge bij op 25 augustus 2000 ter post aangetekende brief.

Memories zijn ingediend door :

- OMOB, met maatschappelijke zetel te 4000 Luik, rue des Croisiers 24, bij op 24 augustus 2000 ter post aangetekende brief;

- de n.v. Axa Royale Belge, met maatschappelijke zetel te 1170 Brussel, Vorstlaan 25, bij op 11 oktober 2000 ter post aangetekende brief.

Van die memories is kennisgegeven overeenkomstig artikel 89 van de organieke wet bij op 8 november 2000 ter post aangetekende brieven.

OMOB heeft een memorie van antwoord ingediend bij op 6 december 2000 ter post aangetekende brief.

Bij beschikkingen van 29 november 2000 en 29 mei 2001 heeft het Hof de termijn waarbinnen het arrest moet worden gewezen, verlengd tot respectievelijk 21 juni 2001 en 21 december 2001.

Bij beschikking van 16 mei 2001 heeft het Hof de zaak in gereedheid verklaard en de dag van de terechtzitting bepaald op 6 juni 2001.

Van die beschikking is kennisgegeven aan de partijen en hun advocaten bij op 17 mei 2001 ter post aangetekende brieven.

Bij beschikking van 22 mei 2001 heeft het Hof de zetel aangevuld met rechter J.-P. Snappe.

Op de openbare terechtzitting van 6 juni 2001 :

- zijn verschenen :

- . Mr. X. Byvoet, advocaat bij de balie te Hasselt, voor OMOB;

. Mr. S. De Vleeschouwer, advocaat bij de balie te Brussel, *loco* Mr. A. De Bruyn, advocaat bij het Hof van Cassatie, voor de n.v. Axa Royale Belge;

- hebben de rechters-verslaggevers E. De Groot en L. François verslag uitgebracht;
- zijn de voornoemde advocaten gehoord;
- is de zaak in beraad genomen.

De rechtspleging is gevoerd overeenkomstig de artikelen 62 en volgende van de organieke wet, die betrekking hebben op het gebruik van de talen voor het Hof.

IV. *In rechte*

- A -

Standpunt van de n.v. Axa Royale Belge

A.1.1. De n.v. Axa Royale Belge stelt dat het in de arresten nrs. 26/95 van 21 maart 1995 en 80/98 van 7 juli 1998 in aanmerking genomen principe niet onverkort mag worden toegepast op de uitsluiting van de verzekeringnemers van het voordeel van de verplichte verzekering. Weliswaar wordt in het dispositief van die arresten de ongrondwettigheid van de in het geding zijnde bepaling in algemene bewoordingen vastgesteld, toch hadden beide arresten betrekking op de uitsluiting van het recht van uitkering voor de echtgenoot van een verzekerde of voor zijn bloed- en aanverwanten (artikel 4, § 1, 2°) en was het vraagstuk van de uitsluiting van de verzekeringnemer zelf (artikel 4, § 1, 1°) niet aan de orde, zodat het Hof niet specifiek heeft onderzocht in welke mate het vermoeden van collusie ook speelt ten aanzien van de verzekerde zelf.

De n.v. Axa Royale Belge wijst op het duidelijke onderscheid binnen artikel 4, § 1, tussen de nrs. 1 en 2. De slachtoffers bedoeld onder nr. 1 hebben allen de hoedanigheid van verzekerde terwijl de personen in nr. 2 enkel en alleen de hoedanigheid van begunstigde bezitten. Terwijl het vermoeden van collusie tussen de verzekerde en zijn echtgenoot of zijn bloed- of aanverwanten de enige denkbare grondslag is voor de uitsluiting van hun recht op uitkering, vindt de uitsluiting van verzekerde zelf volgens de n.v. Axa Royale Belge haar grondslag in de opvatting volgens welke in aansprakelijkheidsverzekeringen niemand tegelijk verzekerde en begunstigde van de dekking kan zijn. Dat verbod van cumulatie tussen de hoedanigheid van verzekerde en die van begunstigde, verklaart volgens de n.v. Axa Royale Belge waarom in de wet van 1 juli 1956 de bestuurder van het motorrijtuig dat het ongeval veroorzaakte, de verzekeringnemer en zij wiens burgerlijke aansprakelijkheid door de polis is gedekt, als afzonderlijke categorieën van personen worden aangemerkt die zich onderscheiden van de categorie van de begunstigten die echtgenoot of bloed- en aanverwant zijn van de verzekerde. Het feit dat de wetgever in de wet van 21 november 1989 is afgestapt van het cumulatieverbod tussen de hoedanigheid van verzekerde en van begunstigde houdt volgens de n.v. Axa Royale Belge de bevestiging in van het feit dat de wetgever zich voorheen wel door de cumulatieverbod heeft laten leiden.

A.1.2. Subsidiair is de n.v. Axa Royale Belge van mening dat, in zoverre de uitsluiting van de personen bedoeld in artikel 4, § 1, 1°, van het voordeel van de verplichte verzekering tevens steun zou vinden in het streven om samenspanning tussen de benadeelde en de verzekerde te voorkomen, zoals de parlementaire voorbereiding laat uitschijnen, het vermoeden van collusie niet in dezelfde mate speelt zoals dit het geval is ten aanzien van de verzekerde en zijn echtgenoot of bloed- en aanverwant. Het risico van een heimelijke verstandhouding is veel geringer zodat het weinig waarschijnlijk is dat de wetgever het uitsluiten van de verzekeringnemer van het voordeel van de verplichte verzekering wezenlijk heeft willen gronden op dat vermoeden van collusie. De n.v. Axa Royale Belge meent dan ook dat de uitsluiting van de verzekeringnemer van het recht op uitkering in hoofdzaak op het in verzekeringszaken geldend beginsel moet worden geschraagd dat men zich niet tegelijkertijd op de waarborg van een polis kan beroepen en op grond van diezelfde polis een recht op uitkering kan laten gelden. De opvatting dat de uitsluiting in artikel 4, § 1, van het recht op uitkering enkel en alleen is gemotiveerd door een vermoeden van collusie faalt volgens de n.v. Axa Royale Belge dan ook naar recht.

De n.v. Axa Royale Belge wijst erop dat een dergelijk uitgangspunt ook wordt tegengesproken door de uitsluiting van uitkering voorgeschreven in artikel 4, § 1, 3°, van het slachtoffer van een ongeval dat tevens een arbeidsongeval is, daar die uitsluiting is gegrond op het cumulatieverbod tussen de uitkering van de arbeidsongevallenverzekeraar en de vergoeding op basis van het gemeen recht, zodat hier evenmin enig vermoeden van collusie speelt.

A.1.3. De n.v. Axa Royale Belge stelt dat, rekening houdend met het doel en de gevolgen van de uitsluiting van de verzekerden van het voordeel van de verplichte verzekering, die maatregel een legitiem karakter heeft en het gelijkheidsbeginsel niet schendt. *In casu* moet volgens de n.v. Axa Royale Belge enkel de evenredigheid worden onderzocht van de uitsluiting van het recht op uitkering van de verzekeringnemer die, in tegenstelling tot de andere personen omschreven in artikel 4, § 1, 1°, niet als een derde kan worden beschouwd ten aanzien van de W.A.M.-verzekering die hijzelf heeft aangegaan. De verzekeringnemer valt dan ook buiten de bescherming die de wet beoogt, namelijk aan het publiek en aan derden die het slachtoffer zijn van een ongeval, een zeker herstel van hun schade te waarborgen.

Volgens de n.v. Axa Royale Belge steunt de verantwoording voor de uitsluiting van de verzekeringnemer dan ook op het feit dat deze laatste de verzekeringsovereenkomst zelf afsluit met de verzekeraar en om die reden niet dezelfde bescherming behoeft als een derde, daar hij de precieze draagwijdte van de dekkingvoorwaarden kent. Hij zal bijgevolg dan ook bekend zijn met zijn uitsluiting hetgeen hem ertoe zal aanzetten niet zomaar aan iedereen het stuur over te dragen.

Bovendien wijst de n.v. Axa Royale Belge erop dat de verzekeringnemer in alle vrijheid kan beslissen de zogenaamde polis « B.A.-plus » af te sluiten, waardoor de uitsluiting van het recht op uitkering van de verzekeringnemer, waarin artikel 4, § 1, 1°, voorziet, buiten toepassing wordt verklaard.

De n.v. Axa Royale Belge meent dat de verzekeringnemer aldus volledig zelf bepaalt of hij zich al dan niet zal blootstellen aan het risico om van elke uitkering verstoken te zijn indien hij zelf als passagier plaatsneemt in het door hem verzekerde voertuig. In dit opzicht verschilt zijn situatie aldus van een derde wiens recht op uitkering eveneens door de wet wordt uitgesloten, namelijk de echtgenoot van de verzekerde, door het feit dat de verzekeringnemer, in tegenstelling tot die derde, alles in handen heeft en aan de wettelijke uitsluiting het hoofd kan bieden door de dekkingssomvang van zijn polis conventioneel uit te breiden. Bijgevolg is er volgens de n.v. Axa Royale Belge een redelijk verband van evenredigheid tussen de uitsluiting van de verzekeringnemer en het doel van de wetgever, namelijk de bescherming van derden die slachtoffer zijn van een verkeersongeval.

De n.v. Axa Royale Belge beklemtoont dat de Europese richtlijn van 30 december 1983 de nationale wetgever niet verplichtte tot opheffing van de uitsluiting van het recht op uitkering voor de verzekeringnemer maar dat enkel de vergoeding van de lichamelijke schade van de echtgenoot en de verwanten verplicht gesteld werd, hetgeen erop wijst dat de belangen van slachtoffers die derden zijn bij de verzekeringsovereenkomst behartigenswaardiger zijn dan die van de verzekeringnemer.

A.1.4. De n.v. Axa Royale Belge besluit dat de wet van 1 juli 1956 niet tot doel had alle slachtoffers van verkeersongevallen te beschermen en dat de aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen in hoofdzaak ertoe strekt de verzekeringnemer in te dekken tegen een aantasting van zijn patrimonium ten gevolge van aanspraken van derden naar aanleiding van een met zijn motorrijtuig veroorzaakt ongeval. De uitsluiting van het recht op uitkering voor de verzekeringnemer is geenszins in strijd met die doelstelling vermits, wanneer de verzekeringnemer zelf het slachtoffer is van een ongeval, er geen aanspraken van een « derde » op schadevergoeding zullen zijn.

Het verschil in behandeling tussen, enerzijds, een verzekeringnemer die als inzittende slachtoffer is van een verkeersongeval veroorzaakt met zijn voertuig en die hierdoor geen recht op uitkering kan laten gelden jegens zijn eigen verzekeraar, en, anderzijds, andere slachtoffers van verkeersongevallen die wel recht hebben op een uitkering lastens de W.A.M.-verzekeraar die de aansprakelijkheid dekt van de bestuurder, is volgens de n.v. Axa Royale Belge redelijk verantwoord « rekening houdend met het doel en de gevolgen van de betwiste uitsluiting en de aard van de terzake geldende beginselen, waaronder onder meer de contractuele vrijheid van de verzekeringnemer om de wettelijke uitsluiting conventioneel op te heffen door middel van een aanvullende verzekering ».

Standpunt van de Onderlinge Maatschappij der Openbare Besturen (hierna OMOB)

A.2.1. OMOB gaat allereerst dieper in op de feiten en op de bepalingen van de polissen van de in het geding zijnde personen.

Vervolgens citeert OMOB het dispositief van het arrest nr. 26/95, waarin het Hof zich geenszins beperkt tot « de echtgenoot van de bestuurder, verzekeringnemer of zij wiens burgerlijke aansprakelijkheid door het contract is gedekt » (artikel 4, § 1, 2°) maar in het algemeen « de personen die van het voordeel van de verplichte verzekering mogen worden uitgesloten » heeft vermeld. De door het Hof vastgestelde schending van de Grondwet geldt bijgevolg ook voor de personen bedoeld in artikel 4, § 1, 1°, waarin de verzekeringnemer wordt uitgesloten van het recht op een uitkering.

A.2.2. OMOB is van mening dat artikel 4, § 1, van de wet van 1 juli 1956 een ongelijkheid creëert tussen twee in wezen identieke categorieën van slachtoffers. Beide categorieën van personen zijn inzittenden van een voertuig en lopen zonder enige persoonlijke fout lichamelijke schade op ten gevolge van een fout of onvoorzichtigheid van de bestuurder van wie de burgerlijke aansprakelijkheid gedekt is door een verzekeringsovereenkomst ingevolge de wet betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen. Is het foutloos slachtoffer geen verzekeringnemer, dan heeft het wel recht op een uitkering van de verzekeringsmaatschappij, *in casu* de n.v. Axa Royale Belge, die de burgerlijke aansprakelijkheid van de bestuurder dekt. Is het foutloos slachtoffer wel een verzekeringnemer, dan heeft het geen recht op uitkering van de verzekeringsmaatschappij, alhoewel deze de burgerlijke aansprakelijkheid van de bestuurder dekt. Aldus ontstaat volgens OMOB een verschil in behandeling van het foutloos slachtoffer naar gelang dit de verzekeringnemer is of een andere persoon bedoeld in artikel 4, § 1.

A.2.3. Volgens OMOB is het hiervoor beschreven verschil in behandeling slechts aanvaardbaar indien het op een objectief criterium berust en redelijk verantwoord is. Evenwel is de uitsluiting van een aantal personen, onder wie de verzekeringnemer, zonder dat is toegestaan aan te tonen dat er geen sprake is van bedrog of heimelijke verstandhouding, niet redelijk verantwoord.

OMOB wijst erop dat, luidens de parlementaire voorbereiding, het doel van de wet van 1 juli 1956 erin bestaat al de slachtoffers van ongevallen, veroorzaakt door middel van motorrijtuigen, een snel en zeker herstel van de geleden schade te waarborgen. De uitsluiting van bepaalde categorieën opgesomd in artikel 4, § 1, is gebaseerd op een vermoeden van collusie en is ingevoerd om te voorkomen dat op de verzekeraar van het bestuurde voertuig schade zou worden verhaald die van een andere oorsprong is dan de burgerlijke aansprakelijkheid van de bestuurder. Het gemaakte onderscheid is volgens OMOB evenwel niet pertinent omdat de maatregel van de uitsluiting van bepaalde categorieën niet kan voorkomen dat geen bedrog of heimelijke verstandhouding zou plaatsvinden. Het criterium van onderscheid staat niet in redelijk verband met de aard, het doel en de gevolgen van de maatregel.

OMOB stelt dat ook de maatregel zelf, namelijk het uitsluiten van bepaalde categorieën, onevenredig is omdat er gevallen zijn waarin, zoals *in casu*, het bestaan van een heimelijke verstandhouding uitgesloten of hoogst onwaarschijnlijk is, zodat het niet redelijk verantwoord is dat een dergelijk gebrek aan collusie in geen enkel geval mag worden bewezen.

A.2.4. OMOB beweert dat het feit dat de verzekeringneemster niet voor de waarborg B.A.-plus heeft geopteerd, elke relevantie mist vermits het aan het Hof voorgelegde geschil een objectief karakter heeft. De schending van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet door artikel 4, § 1, van de wet van 1 juli 1956 wordt niet opgeheven door het feit dat in de verzekeringspraktijk de contractuele mogelijkheid was ontstaan om de ongrondwettige uitsluiting opzij te schuiven in het individuele verzekeringscontract, wat bovendien de betaling van een hogere verzekeringspremie met zich meebrengt.

Evenzeer irrelevant is volgens OMOB het feit dat het slachtoffer in het concrete geval aanspraak zou kunnen maken op een andere afgesloten verzekeringsovereenkomst.

A.2.5. In haar memorie van wederantwoord stelt OMOB dat, vermits de memorie van de n.v. Axa Royale Belge buiten de termijn bepaald in artikel 85 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 werd ingediend, deze uit de debatten moet worden geweerd.

A.2.6. OMOB stelt dat de bewering van de n.v. Axa Royale Belge dat de grondslag van de uitsluiting van de verzekeringnemer niet gelegen zou zijn in het gevaar van collusie maar in een postulaat dat niemand tegelijkertijd verzekerde en begunstigde kan zijn, wordt tegengesproken in de parlementaire voorbereiding van de wet van 1 juli 1956 doordat daarin wordt gesteld dat de eerste twee bepalingen van artikel 4, § 1, hun grondslag vinden in hun streven om samenspanning tussen de benadeelde en de verzekerde te voorkomen.

Volgens OMOB is de interpretatie van de n.v. Axa Royale Belge evenmin verzoenbaar met de doelstelling van de wet van 1 juli 1956, namelijk aan al de slachtoffers van ongevallen veroorzaakt door motorrijtuigen een snel en zeker herstel van de geleden schade te waarborgen. Aldus zou een ongelijkheid worden gecreëerd tussen de foutloze slachtoffers naargelang ze al dan niet verzekeringnemer zijn.

OMOB is van mening dat de door de n.v. Axa Royale Belge aangevoerde verantwoording niet redelijk is. Hetgeen de verzekeringnemer laat verzekeren bij het afsluiten van de polis is zijn burgerlijke aansprakelijkheid voor schade veroorzaakt door het kwestieuze motorrijtuig en niet zijn eigen materiële of lichamelijke schade. OMOB meent dat er geen legitieme verantwoording is die zou rechtvaardigen « dat lichamelijke schade die door de fout van de verzekerde, wiens burgerlijke aansprakelijkheid in het contract gedekt is, wordt veroorzaakt aan de persoon die verzekeringnemer is, niet zou worden vergoed in het kader van een verzekeringspolis die juist deze burgerlijke aansprakelijkheid dekt die aan de basis ligt van de veroorzaakte lichamelijke schade ». Het is onjuist te stellen dat, omdat de verzekeringnemer de dekkingsvoorwaarden van de polis kent, hij als gewonde inzittende in het voertuig zich niet op de burgerlijke aansprakelijkheid van de bestuurder zou kunnen beroepen wanneer hij door de fout van deze laatste lichamelijke schade oploopt. OMOB beweert dat de stelling van de n.v. Axa Royale Belge tot gevolg zou hebben dat niet zijzelf maar wel de bestuurder P. Beets moet instaan voor de volledige vergoeding van de lichamelijke schade van de inzittende K. Segers, alhoewel hijzelf geen deelgenoot is in het al dan niet vervat zijn van een B.A.-pluswaarborg in de polis.

- B -

B.1. De prejudiciële vraag heeft betrekking op artikel 4, § 1, van de wet van 1 juli 1956 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen, vóór de opheffing ervan bij artikel 32, § 1, van de wet van 21 november 1989 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen.

Die bepaling luidde :

« Art. 4. § 1. Van het recht op een uitkering kunnen worden uitgesloten :

1. De bestuurder van het motorrijtuig dat het ongeval veroorzaakt, alsmede de verzekeringnemer en zij wier burgerrechtelijke aansprakelijkheid door de polis is gedekt;
2. De echtgenoot van de personen bedoeld in het vorige nummer, alsmede hun bloed- en aanverwanten in de rechte linie, mits dezen bij hen inwonen en door hen worden onderhouden;
3. Zij, die gerechtigd zijn tot een uitkering uit hoofde van bijzondere wetten in zake schadevergoeding voor arbeidsongevallen, behalve voor zover zij tegen de verzekerde een op burgerrechtelijke aansprakelijkheid berustende vordering behouden. »

De verwijzende rechter vraagt of die bepaling, in de mate waarin zij toestaat de verzekeringnemer op algemene en absolute wijze uit te sluiten van het voordeel van vergoeding door de verzekering, de artikelen 10 en 11 van de Grondwet schendt.

B.2.1. In het arrest nr. 26/95 heeft het Hof ten aanzien van artikel 4, § 1, van de wet van 1 juli 1956 op algemene wijze geoordeeld dat die bepaling de artikelen 10 en 11 van de Grondwet schendt in zoverre ze, in geen enkel geval, de personen die van het voordeel van de verplichte verzekering worden uitgesloten, toestaat het vermoeden van heimelijke verstandhouding waarop het is gegrond, te weerleggen. Uit de motivering van dat arrest blijkt dat het betrekking heeft op de personen bedoeld in artikel 4, § 1, 2°. In het arrest nr. 80/98 stelde het Hof de ongrondwettigheid vast van artikel 4, § 1, van de wet van 21 november 1989, dat dezelfde personen uitsluit van het voordeel van de verplichte vergoeding voor wat betreft de materiële schade.

B.2.2. De huidige prejudiciële vraag heeft betrekking op de verzekeringnemer zelf en beoogt aldus enkel het *primo* van artikel 4, § 1.

B.2.3. De vraag noopt tot de vergelijking van twee categorieën van personen die inzittenden zijn van een voertuig en zonder enige persoonlijke fout lichamelijke schade oplopen ten gevolge van de fout van de bestuurder van wie de burgerlijke aansprakelijkheid gedekt is door een verzekeringsovereenkomst ingevolge de wet op de verplichte autoverzekering : indien dat slachtoffer geen verzekeringnemer is, dan heeft het recht op een uitkering van de verzekeringsmaatschappij die de burgerlijke aansprakelijkheid van de bestuurder dekt; is het slachtoffer daarentegen wel een verzekeringnemer, dan wordt het hiervan uitgesloten vanwege zijn hoedanigheid van verzekeringnemer, ofschoon de verzekeringsmaatschappij wel de burgerlijke aansprakelijkheid van de bestuurder dekt.

B.3. De grondwettelijke regels van de gelijkheid en de niet-discriminatie sluiten niet uit dat een verschil in behandeling tussen categorieën van personen wordt ingesteld, voor zover dat verschil op een objectief criterium berust en het redelijk verantwoord is.

Het bestaan van een dergelijke verantwoording moet worden beoordeeld rekening houdend met het doel en de gevolgen van de betwiste maatregel en met de aard van de ter zake geldende beginselen; het gelijkheidsbeginsel is geschonden wanneer vaststaat dat er geen redelijk verband van evenredigheid bestaat tussen de aangewende middelen en het beoogde doel.

B.4. De wet van 1 juli 1956, aangenomen ter uitvoering van het Benelux-Verdrag betreffende de verplichte verzekering van de burgerlijke aansprakelijkheid in verband met motorvoertuigen, strekt ertoe « aan al de slachtoffers van ongevallen, veroorzaakt door middel van motorrijtuigen, een snel en zeker herstel van de geleden schade te waarborgen » (*Parl. St.*, Kamer, 1953-1954, nr. 379, p. 3). Daartoe wordt een verplichte verzekering ingesteld en wordt aan de benadeelde een eigen recht tegen de verzekeraar toegekend.

B.5. Artikel 4, § 1, 1°, biedt de mogelijkheid de bestuurder van het voertuig dat het ongeval veroorzaakt, alsmede de verzekeringnemer en diegenen wier burgerlijke aansprakelijkheid door de polis is gedekt, van het voordeel van de vergoeding uit te sluiten. Die uitsluiting steunde op de overweging dat in aansprakelijkheidsverzekeringen niemand tegelijk verzekerde en begunstigde van de dekking kan zijn en, zoals blijkt uit de parlementaire voorbereiding, op de vrees voor fraude (zie *Parl. St.*, Kamer, 1954-1955, nr. 351/4, p. 28).

B.6. Vanwege zijn algemeen karakter en vanwege de onweerlegbare aard van het vermoeden ook in gevallen waarin de hypothese van heimelijke verstandhouding onwaarschijnlijk of zelfs uitgesloten is, is de in het geding zijnde bepaling evenwel onevenredig daar zij ertoe leidt dat de verzekeringnemer steeds van het voordeel van de verzekering wordt uitgesloten, ook in die gevallen waarin de verzekeringnemer die het voertuig niet bestuurt, zelf benadeelde is in de zin van artikel 3 van de wet van 1 juli 1956, als gevolg van een ongeval waarvoor niet hij maar een bestuurder van het verzekerde voertuig aansprakelijk is. Die absolute uitsluiting van de niet-aansprakelijke verzekeringnemer leidt bovendien ertoe dat een aanzienlijk aantal slachtoffers niet het door de wetgever gewilde voordeel van de vergoeding kan genieten.

B.7. De prejudiciële vraag dient bevestigend te worden beantwoord.

Om die redenen,

het Hof

zegt voor recht :

Artikel 4, § 1, 1°, van de wet van 1 juli 1956 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen schendt de artikelen 10 en 11 van de Grondwet in zoverre het de niet voor het ongeval aansprakelijke verzekeringnemer steeds van het voordeel van de verplichte verzekering uitsluit.

Aldus uitgesproken in het Nederlands en het Frans, overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, op de openbare terechtzitting van 20 november 2001.

De griffier,

De voorzitter,

P.-Y. Dutilleux

H. Boel